

ВІДНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

RESTORATION OF CRIMINAL PRODUCTION

Отчак Н.Я.,

к.ю.н., викладач кафедри гуманітарних дисциплін
Львівський державний університет фізичної культуриМаліцька Н.В.,
магістрант

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглядаються законодавчі підстави відновлення зупиненого кримінального провадження. Доведено, що зупинення кримінального провадження та його подальше відновлення – не є стадією кримінального провадження. На основі аналізу теоретичних положень і особливостей слідчої та судової практики розглянуто основні аспекти прийняття рішень про відновлення кримінального провадження, яке було зупинено. Водночас вирішено проблемне питання того, чи зобов'язаний слідчий, прокурор приймати постанову про відновлення кримінального провадження за наслідками скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування, чи таким процесуальним рішенням, яке відновлює кримінальне провадження, слід вважати ухвалу слідчого судді по факту розгляду скарги на рішення, дії, чи бездіяльність слідчого.

Ключові слова: відновлення кримінального провадження, зупинення кримінального провадження, постанова про відновлення кримінального провадження, досудове розслідування, судовий розгляд, стадія, етап.

В статье рассматриваются законодательные основания возобновления приостановленного уголовного производства. Доказано, что приостановление уголовного производства и его последующее возобновление – не является стадией уголовного производства. На основе анализа теоретических положений и особенностей следственной и судебной практики рассмотрены основные аспекты принятия решений о возобновлении уголовного производства, которое было приостановлено. В то же время решен проблемный вопрос о том, обязан ли следователь, прокурор принимать решение о возобновлении уголовного производства по результатам отмены следственным судьей постановления о приостановлении предварительного расследования, или таким процессуальным решением, которое восстанавливает уголовное производство, следует считать постановление следственного судьи по факту рассмотрения жалобы на решение, действия или бездействие следователя.

Ключевые слова: возобновление уголовного производства, остановка уголовного производства, постановление о восстановлении уголовного производства, досудебное расследование, судебное разбирательство, стадия, этап.

The article deals with the legal grounds for restoration of suspended criminal proceedings. It is proved that stopping of criminal proceedings and their subsequent restoration is not a stage of criminal proceedings. On the basis of the analysis of the theoretical positions and features of investigative and judicial practice, the main aspects of decision-making on restoration of criminal proceedings, which was stopped, are considered. At the same time, the question was resolved whether the investigator, the prosecutor must take a decision to resume criminal proceedings following the consequences of the decision by the investigating judge to suspend the pre-trial investigation, whether such a procedural decision restoring criminal proceedings should be considered a decision of the investigating judge on the consideration of the complaint on decision, action or inaction of the investigator.

As a result of the research, author's definitions of «stopping and restoring criminal proceedings», «restoration of suspended criminal proceedings as a substitute», «restoration of suspended criminal proceedings, as an act of procedural and legal activity of a court, an investigator and/or a public prosecutor» are proposed.

Key words: court proceedings, preparatory proceedings, suspension of court proceedings, evasion of trial and court, special conditions of stay.

На сьогоднішній день відомо, що у кримінальному провадженні можуть виникати обставини, за яких досудове розслідування та судове провадження не може здійснюватися у звичайному режимі, та виникає процесуальна потреба його зупинити. Усунувши ці обставини, органи досудового розслідування та суд зобов'язані його відновити.

Статтю 29 Конституції України проголошено, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. закріплено: «кожен має право ... бути судженим без невинуватої затримки» (п. «с» ч. 3 ст. 14), а також «... право на судовий розгляд протягом розумного строку ...» (ст. 9) [1]. Слідче, що період такої «затримки» необхідний для обґрунтування кримінального обвинувачення, має відповідати вимозі «розумності» [2]. В іншому випадку, як правильно зауважує В. В. Навроцька, затримання особи на невизначений строк не може розглядатися як допустиме обмеження прав кожного на свободу та особисту недоторканість [3, с. 287]. Тому зупинене кримінальне провадження має бути відновлено, що сприяє усуненню не тільки невинуватого використання встановленого законом часу кримінального провадження, а й максимальному наближенню до вирішення справи по суті судом.

Сьогодні у теорії кримінального процесу інститут відновлення кримінального провадження є предметом широкого дослідження ряду науковців та становить самостійний кримінально-процесуальний інститут, який містить два субінститути: 1) відновлення раніше закритого кримінального провадження; 2) відновлення раніше зупиненого кримінального провадження. Водночас В. В. Солодовник зауважує, що даний субінститут застосовується не тільки на стадії досудового розслідування [4, с. 20].

У загальній теорії права, окрім юридичного поняття «правовий інститут» існує й поняття «субінститут». З огляду на це, О. С. Адамова зазначає, що відновлення зупиненого провадження можна вважати і міжгалузевим субінститутом, який має формальний вияв у впорядкованій сукупності відособлених правових норм кількох галузей права, що регулюють однорідні за своїм змістом суспільні відносини [6, с. 12]. Зокрема, норми статей 204 ЦПК України, 156 КАС України, 79 ГПК України регулюють правовідносини відновлення зупиненого провадження, що є подібними за процесуально-правовою суттю та змістом.

Натомість А. В. Кочетова, І. С. Кривонос вважають, що відновлення зупиненого кримінального провадження не є самостійним кримінально-правовим інститутом. Зокрема, на їх думку, норми, які регулюють відновлення досудового розслідування, – це невід'ємна частина інституту зу-

пинення, адже існування норм, які регулюють зупинення розслідування, неможливе без врегулювання підстав для його відновлення [7, с. 74], а також неможливо досягнути завдань розглянутого інституту та реалізації кримінально-процесуальних завдань в цілому [8, с. 34].

Підтримуємо позицію О. Н. Скоромохова, В. В. Солодовника [9, с. 20] та В. В. Рябчикова [10, с. 11-12] щодо того, що відновлення кримінального провадження є самостійним кримінально-процесуальним інститутом. Адже беззаперечно, що «для інституту, як і для галузі, характерна внутрішня відокремленість юридичних норм і самостійність їх формулювання заснована на єдності правових принципів, ... інститут права входить до певної галузі ... відмінність інституту від галузі укладається в тому, що інститут регулює не всю сукупність відповідних суспільних відносин, а лише різні сторони, особливості однотипних суспільних відносин» [5, с. 258].

Одразу слід відзначити, що діяльність слідчого, прокурора та суду щодо відновлення зупиненого кримінального провадження можна вважати й актом процесуально-правової їх діяльності, що має зовнішню форму матеріального виразу – прийняття постанови про відновлення зупиненого кримінального провадження та, на наш погляд, може вважатися ознакою відновлення зупиненого кримінального провадження.

В. В. Рябчиков розглядає інститут зупинення та відновлення кримінального провадження як факультативну стадію [10, с. 11]. По-перше, зупинення кримінального провадження та його подальше відновлення – не є стадією кримінального провадження. З цього приводу відзначимо, що у теорії кримінального процесу провідні науковці, зокрема, В. В. Гончаренко, В. Т. Нор [11, с. 26] та Л. М. Лобойко [12], не розглядають зупинення та відновлення кримінального провадження як стадію.

У спеціалізованій юридичній літературі існує поділ стадії кримінального провадження на певні етапи [13, с. 118]. Останні є відносно самостійними елементами стадії кримінального процесу [12, с. 11], що залежить від завдань цієї стадії і процесуальної форми руху кримінального провадження, яка зумовлюється можливими процесуальними діями та рішеннями у тій чи іншій його частині [13, с. 118]. До речі, деякі науковці поділяють процес не на стадії, а на правозастосовні цикли, що завершуються прийняттям певного правозастосовного акта [14, с. 44].

По-друге, щодо визначення даного етапу факультативним теж виникають певні суперечності. Зокрема, значення слова «факультативний» у мовознавстві тлумачиться як «який відвідують або вивчають за бажанням, необов'язковий» [15, с. 554]. Разом з цим, обов'язковими є ті рішення, які ухвалюються за наявності для цього підстав завжди з додержанням безумовної вимоги законодавця [16, с. 149]. Альтернативою зупинення провадження у кримінальній справі може слугувати інститут заочного (за відсутності підсудного) розгляду кримінальних справ [18].

Проаналізувавши норми інституту зупинення та відновлення кримінального провадження, слід констатувати, що законодавець не закріпив безумовної вимоги зупинення кримінального провадження, а тому це певною мірою залежність від процесуальної діяльності та прийнятих рішень слідчого, прокурора. На нашу думку, слідчий зобов'язаний зупинити досудове розслідування за наявності достатніх доказів для цього, задля збереження його строків та виконання завдань кримінального провадження.

Водночас на стадії судового розгляду законодавець впевнено вказує, що суд зупиняє судове провадження та відновлює з моменту ліквідації відповідних перешкод, що закріплені як підстави у ст. 335 КПК України. А відтак, безумовна вимога буде тоді, коли виникли обґрунтовані доказові підстави та умови для зупинення кримінального провадження. Отже факультативність даного етапу є від-

носною, що у мовознавстві означає «який установлюється, визначається в порівнянні, у зіставленні з чим-небудь іншим» [20, с. 612].

Деякі науковці виділяють як ознаку той факт, що зупинення проведення слідчих дій закінчується винесенням постанови про його відновлення, з чим варто погодитись, і характеризується зміною методів роботи слідчого [21]. Методи роботи слідчого окреслюють криміналістичну методіку його діяльності та залежність від слідчої ситуації, яка є явищем динамічним і тому вимагає її постійного аналізу і коректування версій і завдань, що ставляться [22, с. 964].

Отже для формулювання дефініції «відновлення зупиненого кримінального провадження» доцільно виділити ознаки цього явища, тому вважаємо за доцільне порівняти його із зупиненням кримінального провадження.

Відновлення кримінального провадження, на відміну від зупинення, здійснюється у випадку усунення підстав, що обумовлювали зупинення кримінального провадження або ж необхідності провести додаткові слідчі дії [9, с. 20]. Так, у ч. 1 ст. 282 КПК України вказано, що зупинене досудове розслідування відновлюється, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний вичужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва) та у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій [19], а також у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування (ч. 2 ст. 282 КПК України) [19].

Слід зазначити, що підставою для відновлення досудового розслідування є не вичужання підозрюваного, а й таке покращення стану його здоров'я, яке забезпечує можливість брати участь у процесуальних діях [23, с. 139], причому незалежно від наявності в нього листка тимчасової непрацездатності [7, с. 79]. З цього приводу Є. В. Расчотнов зауважив: «... підозрюваний, що фактично вже має можливість брати участь у процесуальних діях, може, зловживаючи поняттям «вичужання», ухилятися від проведення за його участю процесуальних дій, отримавши медичний документ про покращення здоров'я, але не про вичужання» [23, с. 139]. Зокрема, з положень п. 3 ч. 2 ст. 242 та ст. 509 КПК України випливає, що для одержання додаткових даних про характер та тяжкість захворювання, а також для з'ясування можливості участі даного суб'єкта під час кримінального провадження, необхідно призначити судово-психіатричну експертизу [24, с. 183]. Водночас слід звернути увагу на те, що проведення судово-психіатричної експертизи не завжди дає змогу отримати однозначні відповіді на поставлені питання, оформлені у вигляді категоричного, об'єктивного, обґрунтованого висновку [25, с. 296], тому однозначно відповідне питання не може бути вирішене слідчим, прокурором самостійно. В такому випадку, слідчий, прокурор, а у в ході судового розгляду, суд, оцінюючи докази, володіє повноваженнями доручати проведення повторних, додаткових, комісійних та комплексних психіатричних експертиз з метою спростування або підтвердження сумнівів [25, с. 297].

З огляду на це, доцільно запропонувати внести доповнення до ст. 282 КПК України такого змісту: «... зупинене кримінальне провадження в разі психічного або іншого тяжкого захворювання обвинуваченого має бути відновлено негайно після проведення судово-психіатричної експертизи, яка засвідчує, що обвинувачений одужав та здатний брати участь у процесуальних діях».

Також у юридичній літературі зазначається, що невідзначеними є момент установлення місцезнаходження підозрюваного, а також форма процесуального закріплення його як факту [23, с. 139]. Слід погодитись з твердженням, що моментом відновлення провадження необхідно вважати отримання слідчим інформації про місце знаходження розшукуваного підозрюваного або обвинуваченого або

про його фактичне затримання [26], як гарантії його участі у кримінальному провадженні [27]. З цього приводу Є. В. Расчотнов відзначив, що за цих обставин може бути складено процесуальний документ, у якому зафіксовано таке виявлення та затримання, та, водночас, доречно відзначає дослідник, факти виявлення та затримання в певних випадках слід розмежовувати, оскільки підозрюваного може бути виявлено в місцях позбавлення волі чи у важкому стані в лікарні, що унеможливує його одночасне затримання [23, с. 139]. Тож про факт завершення розшуку необхідно зазначити в матеріалах кримінального провадження з метою фіксування встановлення місцезнаходження розшукуваного та припинення діяльності відповідних підрозділів з розшуку цієї особи [27].

Щодо відновлення зупиненого досудового розслідування з підстави, завершення проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, то В. В. Топчий та І. І. Йовенко зазначають, що зупинення досудового розслідування, за п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України, при встановленні особи в іншій країні досудове розслідування автоматично підлягає відновленню, що ускладнює процес збереження строку [28, с. 112]. Проте, на думку Є. В. Расчотнова, цим моментом можна вважати отримання вповноваженим (центральним) органом України матеріалів виконання міжнародного запиту [23, с. 140]. Міжнародне співробітництво між Україною та іноземною державою здійснюється на засадах взаємної поінформованості про хід дій у виконанні міжнародних запитів [29]. Разом з цим, якщо між сторонами немає будь-яких укладених договорів, то вважаємо, що слід керуватись загальною визначеними принципами міжнародного права, нормами внутрішнього законодавства [30, с. 12].

Зокрема, правильною є позиція Апеляційного суду Одеської області, висвітлена в ухвалі від 22 грудня 2016 р. по справі № 11-сс/785/1850/16 про те, що якщо на даний час не існує будь-яких нормативно-правових актів з приводу міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги, то міжнародне співробітництво під час кримінального провадження між країнами реалізується на бездогвірній основі, в порядку, передбаченому ст. 554 КПК України, тобто на підставі запиту іншої держави на засадах взаємності [31].

Разом з цим, про прийняття компетентним органом іноземної держави рішення про видачу особи в Україну чи про відмову в цьому має бути повідомлено Центральний орган України, з огляду на що зупинене кримінальне провадження відновлюється. Слід звернути увагу, що в цьому випадку можливе й передчасне відновлення зупиненого досудового розслідування, що призводить до втрати процесуальних строків, адже найчастіше відповідь на клопотання у кримінальній справі надходить через невиправдану тривалість час [32, с. 87].

Як відзначає О. Н. Скоромохов, відновлення зупиненого кримінального провадження не являється чисто технічним моментом [17, с. 259]. Так, дійсно втрачається зв'язок у вимірі площини систем підстав зупинення та площини систем відновлення зупиненого провадження, які з логічних міркувань повинні слідувати одна одній. Проте, з іншого боку, законодавець у ч. 1 ст. 297-4 КПК України встановив умову, що слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, якщо прокурор, слідчий не доведе, що підозрюваний переходить від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та перебуває за межами України [19]. З цієї норми випливає умова, яка цілком відповідає суті підстави відновлення зупиненого кримінального провадження у зв'язку зі встановленням місцезнаходження підозрюваного.

До речі, ч. 2 ст. 282 КПК України встановлює як підставу відновлення досудового розслідування скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового

розслідування [19], яка характерна для субінституту відновлення зупиненого провадження. Це тільки вкотре доводить самостійність відновлення зупиненого провадження як інституту відновлення кримінального провадження. Наявність цієї підстави залежить від результату розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора слідчим суддею.

При цьому парадоксальною є практика судів щодо того, чи зобов'язаний слідчий, прокурор прийняти постанову про відновлення кримінального провадження за наслідками скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування, чи таким процесуальним рішенням, яке відновлює кримінальне провадження, слід вважати ухвалу слідчого судді по факту розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора та, як наслідок, прийняття інших процесуальних рішень. До прикладу, в ухвалі Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 16 вересня 2016 р. у Справі № 344/11408/16-к слідчий суддя виклав таку однозначну позицію: «...відповідно до ч. 2 ст. 307 КПК України, ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про: 1) скасування рішення слідчого чи прокурора; 2) зобов'язання припинити дію; 3) зобов'язання вчинити певну дію; 4) відмову у задоволенні скарги, постановив: зобов'язати слідчого СВ Івано-Франківського відділу поліції ГУ НП в Івано-Франківській області лейтенанта поліції Какапич Р. В. прийняти рішення про відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні № 12013090010002992 у відповідності до вимог ст. 282 КПК України» [33].

Аналогічно ухвалою Березанського районного суду Миколаївської області у справі № 469/730/16-к від 19 липня 2016 р. постановлено: «Згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 282 КПК України, зупинене досудове розслідування відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати, та у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування. До повноважень слідчого судді не відноситься прийняття рішень про відновлення досудового розслідування, а тому вимоги ОСОБА_1 у даній частині задоволенню не підлягають» [34].

Утім, слідчі судді під час задоволенні скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, звертають увагу на той факт, що скасування ними постанови про зупинення досудового розслідування відновлює кримінальне провадження на досудовому розслідуванні з моменту коли рішення набрало законної сили. Так, ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 15 липня 2016 р. слідчий суддя постановив: «...вимоги скарги про зобов'язання слідчого відновити досудове розслідування у кримінальному провадженні задоволенню не підлягають, оскільки внаслідок скасування постанови про зупинення кримінального провадження слідчим суддею з дати набрання судовим рішенням законної сили кримінальне провадження є фактично відновленим в силу ухваленого судового рішення і прийняття слідчим процесуальних рішень щодо його відновлення не потребує» [35]. Вбачається, що відповідна позиція слідчого судді узгоджується з положенням ч. 2 ст. 282 КПК України, в якій зазначено, що зупинене досудове розслідування відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування. Звідси слідує, що слідчий, прокурор зобов'язаний лише внести відомості про відновлення досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 3 ст. 282 КПК України).

Також вважаємо помилковою позицію судів про обов'язок слідчого, прокурора прийняти постанову про відновлення зупиненого досудового розслідування. Зокрема, в ч. 1 ст. 282 КПК України законодавець зазначає, що зупинене досудове розслідування відновлюється постано-

вою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати, тобто мається на увазі ті обставини та умови, які передбачені виключно ст. 280 КПК України для зупинення досудового розслідування, а не як підстава відновлення досудового розслідування, передбачена ч. 2 ст. 280 КПК України. Ці підстави належать до нормативно відокремлених одна від одної підстав зупинення та відновлення кримінального провадження. Разом з тим, слід погодитись з позицією слідчого судді, викладеною в ухвалі Поголівського районного суду Запорізької області від 02 лютого 2017 р. у справа № 324/1719/16-к, щодо того, що «...наслідки винесення слідчим, прокурором постанови, передбаченої ч. 1 ст. 282 КПК України, та скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування відповідно до ч. 2 ст. 282 КПК України є однаковими для відновлення зупиненого досудового розслідування» [36].

Згідно ч. 2 ст. 305 КПК України, слідчий, прокурор можуть самостійно скасувати постанову про зупинення досудового розслідування та в результаті прийняти постанову про відновлення зупиненого досудового розслідування. До прикладу, ухвалою Печерського районного суду міста Києва у справа № 757/37226/16-к від 26 вересня 2016 р. слідчим суддею в судовому засіданні встановлено: «Від слідчого в ОВС другого СВ управління СР ГСУ ГПУ Сандиги М. В. до початку розгляду скарги надійшла заява, у якій порушено питання перед судом про залишення її без розгляду, оскільки досудове розслідування у вказаному кримінальному провадженні відновлено, що підтверджується постановою від 23 вересня 2016 р. про відновлення досудового розслідування, копію якої надано слідчим. Разом з тим, положеннями КПК України не передбачено залишення скарги без розгляду, а нормою ч. 2 ст. 305 КПК України вказано про доцільність закриття провадження за скаргою, у разі припинення дії чи бездіяльності, які оскаржувалися» [37]. Це відображає негативну практику неправомірно-процесуальної діяльності слідчих щодо зупинення кримінального провадження та зловживання правом з їхнього боку.

Одночасно, слід відзначити, що саме на слідчого суддю покладено повноваження судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (п. 18 ст. 3 КПК України). Це його «процесуальний обов'язок» [38, с. 46]. З цього приводу поділяємо думку дослідників, які вважають, що прийняття певних кримінально-процесуальних рішень, необхідних для забезпечення належного процесуального руху справи, є можливим шляхом використання правової аналогії [39, с. 63], тобто коли наявна норма, що регулює подібні відносини, тобто відносини, що у своїй структурі мають спільні риси, елементи з тими відносинами, що потребують врегулювання та вирішення [40, с. 109], тому застосування норми відбувається шляхом її співставлення із ситуацією, яку необхідно врегулювати [41, с. 21], зокрема винесення судової ухвали про відновлення судового провадження (за аналогією з положеннями ст. 282 КПК України) [39, с. 63].

Застосування такої аналогії демонструє, наскільки вдало слідчий, прокурор чи суддя (суд), слідчий суддя використали відповідну норму [41, с. 21], тобто наскільки вдало слідчий суддя здійснює судовий контроль, що, презентує його як гаранта дотримання прав та свобод людини та громадянина з приводу прийняття ухвал про скасування постанови про зупинення досудового розслідування та в кримінальному провадженні в цілому. Зрештою, судовий контроль забезпечує підозрюваному, обвинуваченому більш об'єктивне, неупереджене і законне досудове розслідування [42, с. 113], а здійснення повноважень слідчого судді має пріоритетне значення [43, с. 10], а тому його процесуальне рішення, яке відновлює зупинене кримінальне провадження є пріоритетним, яке, набравши законної сили, робить його обов'язковим для всіх громадян, яких ця ухвала стосується [44, с. 102].

З огляду на викладену точку зору, бажано забезпечити правову визначеність щодо того, хто зобов'язаний приймати остаточне рішення про відновлення зупиненого досудового розслідування, і внести відповідні зміни до ч. 2 ст. 282 КПК України.

Доцільно відзначити, що субінститут відновлення зупиненого кримінального провадження відсутній на стадії судового розгляду, проте це не означає, що, зупинивши досудове провадження, його не можна відновити. Адже це суперечить суті права. Саме в цьому й проявляється основна ідея догматизму відновлення зупиненого кримінального провадження як способу засвоєння і застосування знань, у якому те чи інше вчення або положення сприймаються як закінчена вічна істина, як догма, використовуються без урахування конкретних умов життя [45, с. 224]. З цього приводу слід відзначити, що у випадку відсутності законодавчої регламентації відносин відновлення зупиненого кримінального провадження та й загалом будь-яких прогалин зупинення кримінального провадження як інституту, слід керуватися принципами кримінального процесу.

Протилежною ознакою зупиненню слід вважати те, що, у випадку відновлення кримінального провадження, строк досудового розслідування продовжується [9, с. 20]. Перебіг строків у кримінальному провадженні починається з часу, коли особи повідомлено про підозру, або з моменту затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, а закінчується у момент, коли вирок набрав законної сили, в період судового розгляду і апеляційного провадження [46].

Доцільно виділити як ознаку відновлення зупиненого кримінального провадження – наявність завдань відновлення зупиненого кримінального провадження. Зокрема, завданнями відновлення зупиненого досудового розслідування слід вважати процесуальне закріплення свідчень, що отримані під час зупиненого досудового розслідування, а також проведення слідчих дій та здійснення руху кримінального провадження до інших стадій кримінального процесу [9, с. 20].

Визначивши ознаки відновлення зупиненого провадження методом порівняння із зупиненням, слід відзначити, що між ними простежується абстрактний взаємозв'язок, який може мати вияв у пропорційній залежності один від одного. Ці два інститути зв'язані між собою та впливають один на одного, проте зупинення та відновлення кримінального провадження не завжди неминучі, не завжди перше переходить в друге, вони проявляються лише при настанні визначених законом підстав, їх норми можуть проявлятися на стадії як досудового розслідування, так і судового провадження [17, с. 259]. Більше того, відновлення, на відміну від зупинення, обов'язковий елемент зупиненого кримінального провадження. Звідси виникає запитання, в якій залежності між собою перебувають ці два самостійні інститути?

Тож, якщо розглядати кримінальний процес як формальний механізм, запроваджений для реалізації матеріального кримінального права [47], то виникає потреба виявити характер взаємозв'язків між різними правовими приписами, показати і сформулювати наявні нерозв'язані проблеми [48, с. 16]. В. М. Шевчук вважає, що результатом формалізації є відтворення оригіналу в іншій формі за допомогою властивостей іншої системи [49, с. 45].

Відомо, що теорія пропорційності означає «рівність двох відношень», «співвідношення частин цілого між собою» [50, с. 260], що засноване, як видається, на відповідних об'єктивних закономірностях [48, с. 16]. Зупинення та відновлення – це частини цілого, що перебувають між собою у певному співвідношенні, які діють в механізмі як динаміки (з внутрішнього боку відносин провадження), так і статички (з зовнішнього боку відносин провадження). До речі, у теорії кримінального процесу подібний підхід використано для розкриття ролі внутрішнього переконан-

ня в оцінці доказів, згідно чого внутрішнє переконання можна розглядати у динаміці (як процес його формування) і статистиці (як результат) [51].

Сутність зупинення та відновлення кримінального провадження як динамічної конструкції полягає у винесенні постанови про зупинення, яка характеризує відповідно початок, оскільки зупинення досудового розслідування, як і будь-яке інше процесуальне рішення, має породжувати, змінювати чи припиняти правовідносини [52, с. 284]. Також В. В. Навроцька зазначає, що процес відновлення кримінальних справ є особливою формою досудового розслідування, що полягає у повторному збиранні доказів про обставини, які підлягають встановленню у справі шляхом проведення слідчих дій, витребування та доручення наданих матеріалів (у т. ч. копій та оригіналів матеріалів первинного розслідування), оцінювання їх сукупності та прийняття нових рішень (або ж підтвердження раніше прийнятих рішень) [3, с. 286]. Відтак вбачається, що цим правовідносинам притаманна динамічна конструктивність, а вже, коли досягнутий певний результат, то – статистична.

В той же час, вважаємо, що важливим аспектом у виявленні цього зв'язку має момент та специфіка підстав для зупинення, а потім вже й для відновлення. Доречно відзначає В. М. Биков, що допустимо відновлювати досудове розслідування з того моменту, коли слідчий отримає реальну можливість для здійснення слідчих дій з участю обвинуваченого, оскільки кримінальне провадження зупинялось, власне, з приводу того, що не можливо було забезпечити таку участь обвинуваченого у кримінальному провадженні [53, с. 66].

При цьому важливо підкреслити, що наявність підстав для зупинення кримінального провадження з моменту прийняття про це рішення породжує початок «нових» процесуальних правовідносин, зумовлених специфікою підстав зупиненого кримінального провадження, та які організують процесуально-організаційну динаміку цих відносин до початку етапу встановлення підстав відновлення кримінального провадження (які обов'язково повинні виникнути в майбутньому), з настанням яких провадження повинні бути відновлені. Відповідне характеризуватиметься прямою пропорційною залежністю. До прикладу, якщо кримінальне провадження було зупинено з підстави, що підозрюваний (обвинувачений) захворів на тяжку хворобу, то підставою відновлення зупиненого кримінального провадження, яка в момент зупинення передбачається слідством, вважатиметься те, що підозрюваний (обвинувачений) видужає.

Своєю чергою, відновлення має здійснюватися тільки щодо підстав, що спонукали зупинення провадження в межах інституту зупинення кримінального провадження. Точкою відліку слід вважати виникнення підстав для відновлення зупиненого кримінального провадження та прийняття рішення про відповідне, яке за своєю суттю, як зауважує О. Н. Скоромохов, спрямоване на подальший рух у справі з проведенням слідчих і судових дій [17, с. 260]. Окрім того, відновлення має ретроспективний характер, а саме, містить у собі розгляд минулих подій; звернений у минуле [50, с. 517], та водночас реконструктивний, адже відроджує процес. Відновлення зупиненого провадження не завжди здійснюється стосовно підстав, з яких було зупинено кримінальне провадження, зокрема відновлення може здійснюватися задля проведення додаткових слідчих дій тощо, проте існує абстрактний зв'язок з тією підставою.

З цього випливає, що відновлення кримінального провадження має обернено пропорційну залежність щодо зупиненого кримінального провадження та прямо пропорційну залежність стосовно кримінального провадження загалом.

Доречно зазначити, що винесення постанови про відновлення досудового розслідування – це кінцевий етап

прийняття процесуального рішення, що характеризує закінчення певного періоду в діяльності слідчого та органів розшуку [52, с. 284], та водночас який характеризує початок нового періоду в діяльності органів досудового розслідування. На наш погляд, це суттєва ознака, яка притаманна саме зупиненню та відновленню кримінального провадження.

Доцільно вказати, що суть відновлення зупиненого кримінального провадження полягає у тому, що відновлення даного провадження заздалегідь передбачено, оскільки така «зупинка» має тимчасовий характер, та рано чи пізно справа повинна бути відновлена, хоч би для прийняття рішення про закриття кримінального провадження з причин закінчення строків давності [9, с. 21].

В межах викладених доводів вважаємо, за доцільно запропонувати авторське визначення понять: «зупинення та відновлення кримінального провадження», «відновлення зупиненого кримінального провадження як субінституту», «відновлення зупиненого провадження».

Отже, ознаками зупинення та відновлення провадження як етапу досудового слідства та судового розгляду вважаємо за доцільне запропонувати такі:

- 1) це відносно факультативні етапи досудового слідства та судового розгляду;
- 2) їх норми спрямовані на усунення підстав, що фактично наявні чи/та юридично оформлені та зумовили таке зупинення;
- 3) перебувають у співвідношенні частин цілого між собою, а саме, у пропорційному відношенні їх системи підстав;
- 4) момент прийняття рішення про зупинення кримінального провадження має прямо пропорційну залежність заздалегідь передбаченому виникненню підстав для прийняття рішення про відновлення кримінального провадження;
- 5) момент прийняття рішення про відновлення кримінального провадження має обернено пропорційну залежність щодо зупиненого кримінального провадження;
- 6) відновлення зупиненого кримінального провадження у будь-якому випадку обов'язкове.

Зупинення та відновлення кримінального провадження – це факультативні етапи досудового слідства та судового розгляду, норми яких спрямовані на усунення помилок та недоліків процесу, що фактично наявні чи/та юридично оформлені та зумовили таке зупинення; та які перебувають у співвідношенні частин цілого між собою, а саме, у пропорційному відношенні їх системи підстав, яке має вираз у тому, що момент прийняття рішення про зупинення кримінального провадження має прямо пропорційну залежність заздалегідь передбаченому виникненню підстав для прийняття рішення про відновлення кримінального провадження, своєю чергою момент прийняття рішення про відновлення кримінального провадження має обернено пропорційну залежність щодо зупиненого кримінального провадження.

Отже, відновленню зупиненого кримінального провадження як інституту притаманні такі ознаки:

- 1) це сукупність норм, які регулюють відносини учасників кримінального провадження, що склались у зв'язку з його зупиненням;
- 2) в межах цієї сукупності норм наявна система підстав для відновлення провадження;
- 3) йому притаманні власні завдання: вирішення питань процесуального закріплення доказів (свідчень), що отримані під час зупиненого кримінального провадження у досудовому слідстві, а також продовження подальшого руху провадження до інших стадій кримінального процесу, у т. ч. й до стадії закриття кримінального провадження, а також вирішення справи по суті.

Відновлення зупиненого кримінального провадження як субінституту самостійного інституту відновлення кримі-

нального провадження – це сукупність норм, які регулюють відносини учасників кримінального провадження, що склалися у зв'язку з його зупиненням, в межах яких наявна законодавчо встановлена група (система) підстав, які обумовлюють його застосування та на який покладатиметься завдання вирішення питань процесуального закріплення доказів (свідчень), що отримані під час зупиненого кримінального провадження у досудовому слідстві, а також продовження подальшого руху провадження до інших стадій кримінального процесу, у т. ч. й до стадії закриття кримінальної справи, а також вирішення справи по суті.

Ознаками відновлення зупиненого кримінального провадження як акту процесуально-правової діяльності є:

1) це акт процесуально-правової діяльності слідчого, прокурора та суду;

2) виникає щодо факту усунених підстав, що зумовили зупинення кримінального провадження, та/або потреби провести процесуальні дії або ж діяльність виключно слідчого та прокурора у випадку скасування слідчим суд-

дею постанови про зупинення досудового розслідування чи їх організація виконання доручень суду з приводу зупинення судового провадження;

3) зумовлює прийняття слідчим, прокурором постанови про відновлення зупиненого провадження та внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а судом – ухвали у судовому розгляді.

Відновлення зупиненого кримінального провадження – це акт процесуально-правової діяльності суду, слідчого та/або прокурора щодо факту усунення підстав, що викликали його зупинення, та/або потреби провести процесуальні дії або ж діяльність виключно слідчого та прокурора у випадку скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування чи їх організація виконання доручень суду з приводу зупинення судового провадження. Така діяльність полягає у тому, що в кінцевому результаті має зовнішню матеріальну форму виразу – постанова про відновлення зупиненого провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародний пакт про громадські та політичні права від 19 жовтня 1973 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
2. Рішення Європейського суду з прав людини «Меріт проти України» від 30 березня 2004 року (заява № 66561/01).
3. Навроцька В. В. Проблемні питання зупинення досудового слідства / В. В. Навроцька // Кримінальний процес та криминологія. Оперативно-розшукова діяльність. Серія «Право». – 2009. – № 4. – С. 281–290.
4. Скоморохов О. Н. Соотношение и разграничение института приостановления, прекращения и возобновления уголовных дел на стадии предварительного расследования / О. Н. Скоморохов, В. В. Солодовник // Наука, теория, практика. – 2010.
5. Адамова О. С. Визначення поняття інституту права / О. С. Адамова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2595/Adamova%20Viznachennya.pdf?sequence=1>.
6. Кривсун О. М. Прогресивна система виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у виправних колоніях : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / О. М. Кривсун. – Харків, 2016. – 20 с.
7. Кривонос І. С. Проблемні питання процесуального порядку відновлення досудового розслідування в контексті Кримінально- процесуального кодексу України / І. С. Кривонос // Вісник ХНУВС. – 2013. № 1 (60). – С. 74–81.
8. Кочетова А. В. Актуальные вопросы института приостановления производства производства по уголовному делу : автореф. дис... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс ; криминалистика и судебная экспертиза ; оперативно-розыскная деятельность» / А. В. Кочетова. – Челябинск, 2006. – 34 с.
9. Солодовник В. В. Соотношения и разграничения институтов приостановления, прекращения и возобновления уголовных дел на стадии предварительного расследования / В. В. Солодовник, О. М. Скоморохов // Наука. Теория. Практика. – 2010. – № 2. – С. 18–21.
10. Рябчиков В. В. Приостановление и возобновление предварительного расследования : автореф. дис... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс ; криминалистика и судебная экспертиза ; оперативно-розыскная деятельность» / В. В. Рябчиков. – Владимир, 2006. – 198 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Видавництво «Юстиніан», 2012. – 1224 с.
12. Лобойко Л. М. Стадії кримінального процесу : навчальний посібник / Л. М. Лобойко. – К., 2005.
13. Барабаш Т. М. Проблемні питання етапності досудового розслідування в кримінальному провадженні України / Т. М. Барабаш // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 5. – С. 115–119.
14. Осипов Ю. К. Елементи і стадії застосування норм радянського громадянського процесуального права / Ю. К. Осипов // Проблеми застосування норм громадянського процесуального права. – 1976. – Вып. 48. – С. 42–44.
15. Академічний тлумачний словник : Словник української мови : в 11 томах. Т. 10. – 1979. – С. 554.
16. Бобечко Н. Р. Суть, завдання та класифікація рішень суду апеляційної та касаційної інстанції у кримінальному провадженні / Н. Р. Бобечко // Право і суспільство. – 2016. – № 1. – Ч. 2. – С. 145–154.
17. Скоморохов О. Н. Возобновление уголовного дела – как самостоятельный институт уголовного судопроизводства / О. Н. Скоморохов // Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал. – 2008. – № 1. – С. 358–359.
18. Черкасова Е. К. Правовое регулирование приостановления и возобновления уголовно-процессуальной деятельности : автореф. дис... на соискание ученой степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс и криминалистика ; судебная экспертиза» / Е. К. Черкасова. – Омск, 2004. – 18 с.
19. Кримінально-процесуальний Кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
20. Академічний тлумачний словник. Словник української мови : в 11 томах. Т. 1. – 1970. – С. 612.
21. Королев М. В. Приостановление предварительного следствия в связи с психическим или иным тяжким заболеванием обвиняемого : автореф. дис... на соискание ученой степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс и криминалистика ; судебная экспертиза» / М. В. Королев. – Москва, 2000. – 23 с.
22. Тищенко В. В. Слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів : поняття, класифікація, значення / В. В. Тищенко // Актуальні проблеми держави і права. – 2004. – Вып. 22. – С. 961–965.
23. Расчотнов Е. В. Відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні / Е. В. Расчотнов // Юридична наука. – 2015. – № 4. – С. 138–144.
24. Смирнова-Бартенева В. В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні судово-психіатричної експертизи / В. В. Смирнова-Бартенева // Кримінально-процесуальне право та криміналістика. – 2015. – № 5. – Ч. 2. – С. 183–188.
25. Дуфенюк О. М. К. Судово-психіатрична експертиза у практиці досудового розслідування / А. І. Кунтій, О. М. Дуфенюк // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – С. 295–297.
26. Егорова М. С. Институт приостановления производства по уголовному делу и обеспечение прав и законных интересов участников уголовного процесса при реализации его норм : автореф. дис... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс ; криминалистика и судебная экспертиза ; оперативно-розыскная деятельность» / М. С. Егорова. – Волгоград, 2004. – 24 с.

27. Дунаєва А. В. Діяльність слідчого щодо розшуку підозрюваного : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / А. В. Дунаєва. – К. : Національна академія внутрішніх справ, 2013. – 20 с.
28. Толчій В. В. Зупинення досудового розслідування для виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва / В. В. Толчій, І. І. Йовенко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2014. – № 2 (65). – С. 107–113.
29. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_036.
30. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / О. І. Виноградова. – Харків, 2000. – 20 с.
31. Ухвала Апеляційного суду Одеської області у справі 11-сс/785/1850/16 від 22 грудня 2016 року.
32. Зуєв В. В. Кримінально-процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження : Дис... канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 / В. В. Зуєв. – Харків, 2015. – 220 с.
33. Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області у справі № 344/11408/16-к від 16 вересня 2016 року.
34. Ухвала Березанського районного суду Миколаївської області у справі № 469/730/16-к від 19 липня 2016 року.
35. Ухвала Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/27272/16-к від 15 липня 2016 року.
36. Ухвала Пологівського районного суду Запорізької області у справі № 324/1719/16-к від 02 лютого 2017 року.
37. Ухвала Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/37226/16-к від 26 вересня 2016 року.
38. Крикливець Д. Є. Реалізація засади змагальності під час розгляду скарг слідчим суддею : Дис... канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / Д. Є. Крикливець. – Львів, 2016. – 321 с.
39. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінально-процесуальних рішень : Дис... д-ра юрид. наук за спец. : 12.00.09 / Н. В. Глинська. – Харків, 2015. – 469 с.
40. Забарний М. М. Аналогія закону та аналогія права як способи усунення прогалин у кримінальному процесуальному праві / М. М. Забарний // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 3. – Т. 3. – С. 108–111.
41. Вовк І. В. Порядок застосування аналогії в кримінальному судочинстві України / І. В. Вовк // Наука і практика : Адвокат. – 2010. – № 5. – С. 18–22.
42. Ольховська М. М. Обрання стороною захисту порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування кримінального провадження / М. М. Ольховська // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – № 1(26). – Т. 8. – С. 112–114.
43. Попелюшко В. О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні : слідчий суддя як суб'єкт досудового розслідування : історія і сучасність / В. О. Попелюшко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 1(9).
44. В'юнник М. С. Законна сила вироку у кримінальному процесі / М. С. В'юнник // Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». – 2012. – № 2. – С. 102–107.
45. Догматизм // Політична енциклопедія. Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011. – С. 224.
46. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>
47. Кримінальний процес : Підручник за ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 554 с.
48. Назимко Є. Використання математичних методів як засіб оптимізації застосування покарання до неповнолітніх : кримінально-правовий аспект / Є. Назимко // Віче. – 2013. – № 10. – С. 14–17.
49. Шевчук В. М. Проблеми формалізації процесу розслідування злочинів / В. М. Шевчук // Сучасні проблеми криміналістики. – 2014. – С. 44–54.
50. Словник української мови : в 11 томах. Т. 8. – 1977.
51. Тимошенко Ю. Оцінка доказів в кримінальному судочинстві / Ю. Тимошенко // Наукові конференції. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/556>.
52. Галаган О. І. Зупинене досудове розслідування у зв'язку з невстановленим місцезнаходженням підозрюваного / О. І. Галаган, А. В. Дунаєва // Науковий Вісник академії внутрішніх справ. – 2013. – С. 282–287.
53. Быков В. М. Приостановление производства по уголовному делу / В. М. Быков, В. Д. Ломовский. – М. : Юрид. лит., 1978. – 112 с.